

UN MIC TEZAU DE SECOL XVII DESCOPERIT LA VASLUI¹

Katiușa Pârvan

Monedele ce alcătuiesc această “comoară” de mici dimensiuni au fost descoperite în jurul anului 1955, în localitatea Vasiui². Sunt patru piese eşalonate pe aproximativ 40 de ani și provin din spațiul nord-vest european: doi taleri-leu emiși de Confederația olandeză în atelierele din Campen și Zwolle și doi florini de 28 de stüveri (achtunwintigi) emiși în timpul domniei împăraților Mathias al II-lea (1616-1619) și Ferdinand al III-lea (1637-1657) de orașul liber imperial Zwolle și Comitatul de Oldenburg (Anton Günther). Prezentăm mai jos descrierea acestor piese:

CONFEDERAȚIA PROVINCILOR UNITE ALE ȚĂRILOR DE JOS TALER-LEU

GELDERN

Atelierul Harderwyk

1640

1. Av. **MO.ARG.PRO.CO. - .FFOE.BELG.GEL.**

Cavaler cuirasat având capul întors spre dreapta, ținând în față scutul cu leul olandez.

Rv. **CONFIDENS.DNO.NON.1 OVETA.VR.1640.**

Emblema Confederației Țărilor de Jos, leul rampant.

AR, 26,74 g, 42 mm, ←, circulată, Delmonte 825, var. legendă Av (ca la nr. 826 dar cu anul 1640), inv. MNIR Pv. 1334/A.1216/1

CAMPEN

1649

2. Av. **MO.AR.CIVI.IM. - P.BEL.CAMPEN.**

C.m.s. dar cavaler cu capul spre stânga

Rv. **CONFIDENS.DNO.NON.MOVETUR.16 *49**

C.m.s.

AR, 26,72 g, 43 mm, ←, Delmonte 862, var. legendă Av, uzată, ștearsă, puțin tăiată, inv. MNIR Pv. 1335/A.1216/2.

IMPERIUL ROMANO-GERMAN

FLORIN DE 28 DE STÜVERI

Mathias al II-lea (1616-1619)

ZWOLLE

1619

3. Av. **FLOR.CIVIT.IMP.ZWOL:E**

Scutul încoronat al orașului Zwolle

Rv. **MATTH.IDG.RO.IMP.SEM.AUGUS.**

Acvilă bicefală încoronată; pe piept glob cruciger având înscrisă cifra 28.

AR, 19,74 g, 40,5 mm, ↓, circulată; Delmonte 1114 (tip general), inv. MNIR Pv. 1336/A.1216/3.

Ferdinand al III-lea (1637-1657)**COMITATUL DE OLDENBURG****Anton Gunther (1603-1667)**

<1637-1657>

4. Av. **FLOR.AN:GV.C.O(28)[---].IDI.IE A.K-**

Scutul Comitatului de Oldenburg și Delmenhorst și al Signoriei de Jever și Kniphausen.

Rv. **FERD.III.D.G.ROM.IMP.SEMP.A.V.G.**

C.m.s.

AR. 19,39 g, 41x40 mm, ↑, uzată, ștearsă; Delmonte 1112 (tip general), A. Engel, R. Serrure, *Traité de numismatique (époque moderne)*, Paris, 1897, pp. 235-236; T. Rădulescu, *Tezaurul monetar din secolul XVII de la Brabova jud. Dolj*, în "Arheologia Olteniei" ("A.O."), 7-8, nr. 1988/1989, p. 46 (ambele exemplare identice cu al nostru), MNIR Pv. 1337/A.1216/4.

Cea mai veche este moneda de 28 stüberi bătută de orașul liber imperial Zwolle în timpul împăratului Mathias al II-lea. Cea mai recentă, piesa de 28 stüberi emisă de Anton Günther, conte de Oldenburg, de Jever și Kniphausen sub domnia împăratului Ferdinand al III-lea. Ambele exemplare nu sunt date.

Talerul leu (leeuwendaalder) a fost bătut prima dată în 1575 de Provincia Holland, iar din 1685 de Utrecht, Geldern, Zeeland, Ommelanden. Reprezentarea de pe revers (leul rampant) a devenit mai târziu emblema Provinciilor Unite. Aceste monede s-au emis în cantitate foarte mare după 1620, pentru plata cheltuielilor legate de susținerea războiului de 30 de ani, a luptelor antiotomane, precum și pentru piața constantinopolitană, unde s-au exportat masiv mai ales între 1650-1670.

Moneda de 28 de stüberi, numită și achtunwintig pentru că valoarea 28 de stüberi/soli, a fost bătută în anumite teritorii ale Țărilor de Jos spaniole către sfârșitul secolului al XVI-lea și a însoțit talerii olandezi ca o subdiviziune a lor. Este o piesă egală cu florinul de argint și guldenul german, valorând 60 de kreuzeri sau 2/3 taler. Astfel de monede s-au bătut în cantitate mare în secolul al XVII-lea în orașul imperial Emden, ducatul de Oldenburg, orașele imperiale libere Campen, Zwolle.

Toate piesele noastre au fost emise de ateliere care au făcut parte din Cercul monetar Westfalia. Țările din acest cerc erau situate între Marea Nordului, Țările de Jos, Saxa Inferioară și Superioară, Rinul de Jos. Deși nu formau o regiune uniformă

din punct de vedere politic și religios, economic alcătuiau o unitate de interese la granița dintre Provinciile Unite și orașele imperiale libere. Specificul zonei se datora destinului comun (teritoriile au făcut parte din moștenirea burgundă paternă a împăratului Carol Quintul, care le-a lăsat lui Filip al II-lea al Spaniei), precum și coexistenței emisiunilor de uniune cu cele particulare provinciale. După revolta celor șapte provincii care au format Confederația olandeză, în ciuda luptelor religioase și politice, relațiile dintre statele Confederației (protestante) și orașele imperiale vecine (catolice) au continuat; olandezii aveau nevoie de armele și mercenarii germani, iar spațiul catolic imperial, deținătorul antrepozitelor pentru comerțul cu grâne de la Lübeck, Bremen, Emden, avea nevoie de corăbiile olandezilor. Această zonă economică înfloritoare (beneficiara unei părți însemnate din argintul spaniol adus din America) a avut susținerea materială baterii unei mari cantități de monede, absorbite de lumea europeană atât pe calea comercială cât și pe cea militară și politică.

Prin urmare atât interesele economice cât și dreptul monetar au determinat existența unui spațiu aparte la gurile Emsului, caracterizat prin sisteme politice și religii diferite, dar o economie complementară; fiind supus aceluiași drept monetar, a fost nevoit de timpuriu să-și echivaleze emisiunile proprii cu sistemul imperial, dar și cu cel olandez³

În Provinciile Unite olandeze au funcționat ateliere la Dordrecht (Holland), la Middelbourg (Zeeland), Nimègue și Zutphen, apoi Harderwyk (Geldern), Anvers și Maestricht (Brabant), Bruges (Flandra)⁴. Aceste orașe au bătut monede diferite, amplificând haosul monetar existent încă din vremea lui Carol al V-lea. Astfel, statele din Overijssel au decis în 1582 să transforme atelierul spaniol de la Hesselt în monetărie provincială. Atelierul a fost mutat la Campen, oraș imperial care deținea deja propriul său drept monetar. Aici s-au bătut monede de uniune - taleri leu dar și piese de tip anterior⁵. După războiul cu Spania, în urma reformei contelui de Leicester prin care s-a încercat din nou unificarea tipurilor monetare, uniunea a hotărât ca în fiecare provincie să funcționeze un singur atelier monetar. Acestea au rămas la Dordrecht (Holland), Middelburg (Zeeland), Harderwyk (Geldern), Utrecht (Utrecht), Leewarden (Frisia). Pentru Overijssel a funcționat un atelier ambulant la Deventer, apoi la Campen și Zwolle. Mai exista un atelier la Grăningen⁶. După 1589 statele au revenit la tipurile proprii. De exemplu, Geldern a bătut piese din argint, rijksdaalder și leeuwendaalder, iar Frisia, din 1601, a bătut florini de argint sau guldeni numiti achtunwintigi pentru că valorau 28 stüver⁷. Aceste monede variate care urmau norme diferite, adesea contrafăcute sau executate din aliaje slabe, mențineau și amplificau dezordinea. Ca urmare, în 1606, o nouă ordonanță a reglementat tipurile monetare ce urmau să se bată în statele uniunii, controlând foarte strict activitatea atelierelor. Între piesele din argint care s-au emis după această dată se aflau: rijksdaalder și leeuwendaalder, 8 8/9 la o marcă, 9 grăunțe aliaj; jumătate leeuwendaalder din același aliaj; escalin - piesă de 20 groși sau 10 stüveri. În 1614, o altă ordonanță completa sistemul cu piese de dublu sol/dublu stüver, 142 2/9 la o marcă și un aliaj de 7 grăunțe, precum și sol/stüver, 284 4/9 la o marcă, dintr-un aliaj de 7 grăunțe. În 1615 s-au adăugat noi tipuri un sfert leeuwendaalder și jumătate stüver. Sistemul astfel completat a rămas neschimbat până în

1659⁸

Orașele imperiale Campen, Deventer și Zwolle au făcut parte din Provincia Overijssel. Ele au primit dreptul monetar de la împăratul Frederic al III-lea (în 1486 Deventer, în 1488 Zwolle și Campen). Din 1488 până în 1588 au bătut monedă împreună, în atelierul Deventer. După câțiva ani orașele și-au reluat emisiunile, fiecare din ele bătând separat, cu numele propriu. Orașele au emis și taleri leu, deși făceau parte din Cercul monetar Westfalia fiind supuse dreptului monetar imperial. Cele mai importante și numeroase au fost emisiunile orașului Campen.

Geldern a devenit posesiune imperială prin atașarea la Țările de Jos burgunde moștenite de Carol Quintul (ducatul în 1473, iar orașul în 1543). A bătut prima dată taleri în 1538, în primele ateliere de la Nimègue (enclavă imperială), Zutphen, Bömmel. După războiul pentru succesiune a trecut la Țările de Jos spaniole, orașele sale (Ruremonde, Anhem, Zutphen, Bömmel) primind dreptul monetar de la regele Spaniei, pe care l-au menținut și după trecerea ducatului la Țările de Jos. Deoarece Camera din Spire i-a contestat (în 1563) dreptul de a bate tipuri monetare proprii, ducatul a emis monede după sistemul spaniol al regelui Filip al II-lea. Geldern a bătut și piese de 30 stüveri. Din 1567 a fost recunoscut membru al Cercului monetar Westfalia. În 1582 a deschis un al doilea atelier la Zutphen, care a functionat un an apoi, fiind reluat de spanioli, a emis același tip de monede ca și orașul enclavă imperială Nimègue. Ambele orașe au bătut monedă imperială între 1585-1591. În acest timp statele de la Geldern au mutat atelierul la Harderwyk, unde au bătut monedă specifică uniunii.

Ducatul de Oldenburg, situat între Saxa Inferioară, Ostfrizia (la vest), Comitatul de Hoya și Münster (la sud), Marea Nordului (la nord), a fost atașat la Comitatul de Delmenhorst. A bătut primele monede în 1535. Ducele Anton Günther a adăugat la comitat și Segnoria de Jever, dar monede a emis doar Oldenburg. Pieseile aveau reprezentate scuturile reunite ale Comitatului de Oldenburg și Delmenhorst și al Signoriilor de Jever și Kniphausen. Comitatul a făcut și el parte din Cercul monetar Westfalia; pe una din fețele monedelor oldenburgheze este reprezentat vulturul imperial, iar legenda conține numele împăratului romano-german care exercita dreptul monetar asupra acestui comitat.

Cele patru monede prezentate sunt circulate, uzate (nr. 4 partial ștersă, nr. 2, tăiată). Starea de conservare asemănătoare indică o circulație simultană și îndelungată a pieselor, un lot unitar, poate inițial mai mare.

Secolul al XVII-lea a fost dominat de moneda olandeză ce a acaparat comerțul mediteranean. Înființarea Companiei Indiilor Orientale în 1602, încheierea capitulațiilor cu Imperiul Otoman de către Provinciile Unite în 1612, au deschis drum corăbiilor olandeze spre toate schelele Levantului. În acest context se înscrie și înființarea unor antrepozite olandeze la Galați și Chilia⁹.

Talerii leu (și subdiviziunile lor, jumătățile de taler și florinii de 28 de stüver) au pătruns în Moldova cu precădere din sud, fiind aduși de pe piața constantinopolitană prin intermediul comerțului cu vite (în special mici) fie pe drumul de-a lungul Dobrogei, fie prin vămile situate pe Dunăre, care tranzitau sarea, mierea și grânele spre rutele balcanice către Constantinopol și orașele italiene. Aceste filiere

sunt confirmate și de existența tezaurelor cu astfel de piese, descoperite în Dobrogea¹⁰ și Țara Românească. Cantitatea mare de taleri leu și cea apreciabilă de florini 28 de stüberi prezintă în tezaurele din Muntenia poate fi o dovadă în acest sens¹¹. O altă direcție de penetrare a monedelor de acest tip este nordul Moldovei, prin intermediul aceluiași comerț cu grâne baltice aduse de Polonia. Mărturie sunt tezaurele care conțin, alături de piesele în discuție și monedă poloneză (vezi nota 17).

Jumătățile de taleri leu sunt rare în descoperirile monetare din țările române, însă florinii de 28 de stüberi sunt numeroși, ei îndeplinind rolul de subdiviziune a talerilor leu, întocmai ca în zona amintită¹². Considerăm faptul încă o dovadă a pătrunderii acestor monede în principal pe calea comerțului cu grâne din antrepozitele baltice spre Levant, fie pe calea maritimă olandeză, fie pe cea terestră poloneză. Faptul că monedele se regăsesc în acumulările lefegiilor (călărași și dorobanți) indică sursa din care era plătită această categorie socială din țările române.

O altă sursă pentru monedele în discuție o reprezintă plățile politice și mercenariale. Privind aceste monede din tezaurele încheiate în jurul anului 1650, observăm preponderența celor emise între 1640-1648/9. Poate nu greșim considerând că o parte importantă a lor a pătruns pe piața Moldovei (în general a țărilor române) după 1645, odată cu antrenarea lor în războiul de treizeci de ani. Cele mai multe tezaure au fost descoperite în localități unde se aflau reședințele dorobanților și călărașilor, oșteni plătiți pentru a asigura paza vâmlor, vadurilor, cetăților, care aveau atribuții fiscale și vamale¹³. Cei peste 200 de stüberi din tezaurul de la Brabova pot fi la fel de bine o plată de război, nu numai un capital comercial¹⁴.

Deci prezența monedelor noastre la Vaslui se poate explica atât prin comerțul ponto-baltic cu grâne și vite amintit, cât și prin existența unei unități de lefegii cu sediul în această localitate¹⁵.

Îngroparea pieselor trebuie pusă în legătură cu starea de nesiguranță de la sfârșitul domniei lui Vasile Lupu generată, printre altele, de invaziile cazacilor și tătarilor care au ars multe localități (inclusiv Vasluiul), precum și de răscoalele seimenilor care au izbucnit în centrele unde își aveau sediul dorobanții și călărașii¹⁶. În tot acest timp categoria lefegiilor a fost posesoarea unor venituri (monede) intrate regulat prin plata lunară de la domnie, cu care a putut achiziționa bunuri de la populația obligată de nevoi - epidemii de ciumă, intemperii, recolte slabe, foamete, silită să vândă celor cu bani la prețuri modeste. Harta descoperirilor monetare din prima jumătate a secolului al XVII-lea marchează direcțiile pătrunderii monedelor care fac obiectul articolului de față în Moldova precum și specificul circulației lor¹⁷.

Prin acest mic tezaur am urmărit să prezentăm evoluția unor specii monetare europene care au circulat în țările române în secolul al XVII-lea precum și specificul pătrunderii și circulației lor în Moldova.

NOTE:

¹ Articolul a fost prezentat la sesiunea anuală de comunicări a Muzeului Județean Vaslui, în anul 1993.

² Piese, din fondul vechiului Cabinet Numismatic al Bibliotecii Academiei Române, se păstrează în custodie la MNIR. Nu se cunosc amănunte legate de descoperirea lor. Se știe doar

că au fost găsite la Vaslui și au fost dăruite Cabinetului Numismatic al Academiei Române de I. Coroiu, profesor la Universitatea din București, la 26 iunie 1955.

³ Diferitele regiuni germane și-au păstrat sistemele de cont, iar imperiul a căutat să le adapteze tarifului său. Astfel, în țările renane care aveau un sistem de cont bazat pe gulden, unitatea era guldenul de 60 kreuzeri, iar pe Rin talerul era socotit 90 de kreuzeri, 30 de groși sau 1/2 gulden. În țările unde sistemul de cont era de tip taler, guldenul se calcula la 2/3 de taler sau 20 de groși. La nord de Elba se calcula după sistemul 1 marcă = 1/4 de taler. Războiul de 30 de ani a impus echivalarea acestor sisteme de cont pentru ușurarea circulației monetare în centrul și vestul Europei. Astfel, în 1623 monedele reale trebuiau să fie 2/3, 1/3, 1/6 de taler, adaptându-se celor trei sisteme amintite. Statele care calculau după sistemul guldenului băteau 1 gulden. 1/2 gulden, 1/4 gulden, din același aliaj și cu aceeași greutate cu 2/3, 1/3, 1/6 taler, pe piese fiind înscrisă și valoarea în kreuzeri - 60, 30, 15, un florin (sau 2/3 taler) fiind echivalent cu 1/2 taler în sistemul de calcul prin taler sau gulden. Prin urmare cele patru monede găsite la Vaslui constituie o sumă de trei taleri, solda pe o lună a unui oșten pedestru. Pentru prezentarea sistemului de cont după 1623, vezi A. Engel, R. Serrure, *Traité de numismatique moderne*, III, reprint Bologna, 1965, pp. 59-90 și Viorel M. Butnariu, coordonator, *Tezaurul din muzeul orașului Chișinău secolele XVI-XVII*, Chișinău, 1994, pp. 72-73.

⁴ A. Engel, R. Serrure, *ibidem*, p. 86.

⁵ *Ibidem*, pp. 87-88.

⁶ Pentru existența atelierelor, A. Engel, R. Serrure, *ibidem*, pp. 89-90.

⁷ A. Engel, R. Serrure, *op. cit.*, pp. 90-91.

⁸ A. Engel, R. Serrure, *op. cit.*, pp. 92-93.

⁹ Pentru analiza tabloului politico-economic în prima jumătate a secolului al XVII-lea, vezi F. Braudel, *Mediterranean și lumea mediteraneană în timpul lui Filip al II-lea*, București, 1986, III, pp. 197-350; Constanța Știrbu, Ana Maria Velter, *Unele aspecte ale circulației talerilor în Moldova (tezaurul de la Tanacu, jud. Vaslui sec. XVII)*, în *Acta Musei Moldaviae Meridionalis, Anuarul Muzeului județean "Ștefan cel Mare"*, XII-XIV, 1990-1992, pp. 401-417 (AMMM); idem, *Tezaurul de la Săpoca, județul Buzău*, în Mousaios, IV/I, 1994, pp. 343-365; Katiușa Pârvan, *O monedă italiană rară de aur descoperită lângă Călugăreni județul Giurgiu*, în *Cercetări Numismatice VIII*, număr sub tipar.

¹⁰ Menționăm doar câteva descoperiri: tezaurul Cernavodă, jud. Constanța, alcătuit din 2394 piese din argint - monede turcești (zloți, guruși, jumătăți de guruși), un ort Sigismund al III-lea Polonia/1622, precum și doi florini de 28 de stüveri, unul ne identificat și celălalt emis la Ermden de Ferdinand al II-lea, G. Custurea, *Pontica*, XI, 1978, nr. 2392-2394, pp. 253-257; monede imperiale descoperite în Dobrogea passim - două piese de 28 de stüveri, nedatate, bătute la Ermden de Ferdinand al II-lea și la Deventer de Mathias al II-lea (fals argintat); doi taleri leu emiși de Geldern/1641 și Utrecht/1681 (fals placat cu argint) și încă un taler emis de Provinciile Unite în 1660, tot fals argintat, G. Custurea, A. Vertan, G. Talmațchi, *Pontica*, XXXI, 1998, nr. 1994-1995 și 1997-1999, pp. 309-328; un taler leu Geldern/1636, descoperit la Potârnicea, *ibidem*, nr. 1951. Relativa "abundentă" de falsuri după taleri leu (dar și florini de 28 de stüveri) exportati pe piața levantină de olandezi, a fost urmată de adoptarea unei legislații împotriva falsificatorilor. Astfel, Vasile Lupu în Moldova (1646, Carte românească de învățătură) și Matei Basarab în Țara Românească (1652, Pravila lui Matei Basarab) prevăd capitularea aparte pentru cei care fac, umblă și păstrează banii răi.

¹¹ Vezi lista descoperirilor la Constanța Știrbu, Ana-Maria Veiter și E. Păunescu, *Circulația talerilor în secolele XVI-XVII în Țara Românească - problema falsurilor (tezaurul de la Urziceni, jud. Ialomița)*, în *Cercetări Numismatice (CN) VI*, 1990, pp. 162-187, un studiu important privind circulația pieselor mari de argint în țările române.

¹² Cea mai mare cantitate de astfel de monedă s-a emis la Geidern, Westfriesland și Overysse; Delmonte, *Le Benelux d'argent*, Amsterdam, 1967, pp. 277-293.

¹³ DRH B, *Țara Românească, sec. XVII*, doc. 244 și 413, unde sunt menționate sumele primite lunar: călărașii - cinci taleri pentru un cal, pedestrașii trei taleri, vâtafii patru taleri, iar pentru masa pe întreaga lună, 50 taleri.

¹⁴ T. Rădulescu, *Tezaurul monetar din secolul XVII de la Brabova jud. Dolj*, în AO, 7- 8, 1988/1989, pp. 46-.

¹⁵ N. Stoicescu, *Curteni și slujitori*, pp. 237, 224 și notele.

¹⁶ Țările române au participat la războiul de 30 de ani alături de coaliția inițiată de principele Gheorghe Rackoczi I, la bătălia de la Drégelypalank (1644) unde trupele imperiale au fost înfrânte. În același timp Viadislav al IV-lea regele Poloniei, inițiatorul unei coaliții antiotomane la care urma să participe Veneția și împăratul Ferdinand al III-lea, a început constituirea unei importante armate de mercenari, intenționând atragerea Moldovei în alianță, a susținut căsătoria nobilului polon Ianusz Radziwil cu Maria, fiica lui Vasile Lupu, care a și avut loc la Iași, în 1645. În 1647 oastea regală adunată la Liov aștepta să treacă prin Moldova în Transilvania și Țara Românească, Moldova și Muntenia urmând să participe cu 25.000 de oameni. Rackoczi a aderat la coaliție împăcându-se cu imperialii. În cadrul acestei coaliții Vasile Lupu a acordat sprijin țarului rus (vezi cantitatea mare de monede distribuită cu precădere în tezaure care se înșiruie pe frontiera răsăriteană a Moldovei !) iar Matei Basarab, Poloniei. În 1648, prin moartea lui Gheorghe Rackoczi I și Vladislav al IV-lea coaliția antiotomană s-a destrămat. Vasile Lupu s-a amestecat apoi în războiul pentru eliberarea Ucrainei, înrolând și un mare număr de orașeni care au fost trimiși pe Prut. Până în 1650 Moldova a avut de suferit atacuri numeroase din partea cazacilor, care treceau pe aici spre Polonia. Deci, în intervalul la care ne referim, în Moldova au luptat mercenari și temporar, lefegii orașeni plătiți cu monede din spațiul amintit, care alimenta visteria poloneză prin intermediul comerțului baltic cu grâne. Aceasta poate fi o explicație pentru cantitatea mare de taleri leu și florini de 28 de stüveri, monede venite din zona gurilor Emsului, din nord-vestul Cercului monetar Westfalia; *Istoria României, III*, 1963, pp. 163-165 și N. Stoicescu, *op. cit.*, pp. 109, 112-3, 323-324.

¹⁷ Amintim câteva tezaure descoperite în Moldova, care conțin taleri leu și 28 stüveri, îngropate în jurul anului 1650: 1. **Bravicea**, r. Călărași, Rep. Moldova, descoperit în 1956, 18 taleri leu emiși între 1576-1649: Imperiul Romano German - Campen, 1646/1, 1647/1, 1648/2, 1649/1, Provinciile Unite - Friesland, 1600/1, Geldern, 1640/1, 1641/1, 1648/2, Overysse, 1640/1, Utrecht, 1647/1, Westfriesland, 1632/1, 1633/1, 1647/1, Spania - Holland, 1576/1, Nudel'man, A. A., 1976, *Topografia kladov i nahodok edinicinih monet*, Chișinău, 1976 (Topografia) 39, Viorel M. Butnariu, coordonator, *Tezaure din muzeele orașului Chișinău secolele XVI-XVII*, Chișinău, 1994, (Tezaure) 34; Caracușenii Vechi, r. Briceni, Rep. Moldova, descoperit în 1957, alcătuit din 76 monede din argint emise între 1612-1648 - taleri leu: Imperiul Romano German - Campen, 1647/3, 1648/1, 1/2 taler 1646/1, 1647/1, Zwolle, 1633/1, 1637/3, 1644/1, 1646/2, 1648/1; Provinciile Unite - Geldern, 1641/1, 1647/2, 1648/1, Utrecht, 1643/1, 1646/1, 1647/2, 1648/1, Westfriesland, 1648/1; Polonia - taler Gdansk, *Topografia* 7, **Tezaure 32; Chișinău, Rep. Moldova**, descoperit în deceniul șase al sec. XX, alcătuit din 19 monede din argint emise între 1492/1501-1637/1657: 28 stüveri Imperiul Romano German - Campen, 1618/1, Emden, f.a./2, Ferdinand III - Zwolle, 1621/1, Spania - taler leu Holland 1576/1, Polonia - numerar mărunt, apoi Suedia, Elbing, Riga, *Topografia* 54, **Tezaure 35; Cobusca Veche**, r. Anenii Noi, descoperit în 1969, alcătuit din 23 monede din argint Imperiul Romano German - Campen, 28 stüveri 1618/1, f.a./1 Mathias II, Oldeburg, f.a./3, Anton Günther, Ferdinand III - Zwolle, 1619/1, 1621/1, taler leu 1646/1; Provinciile Unite - taleri lei emiși de Overysse, 1617/1, Utrecht, 1649/1; monedă poloneză emisă în atelierul Coroanei,

Prusia, Gdansk, *Topografia* 56, *Tezaure* 36; Corbu, r. Dondiușani, Rep. Moldova, 1620-1650, AMMM: Cordun I, jud. Neamț, monede emise între 1619/1637-1652, taleri leu emiși de Campen. 1646/1, 1647/1, 1648/8, 1650/1, 1652/1, Geldern, 1641/1, 1647/1, 1648/5, 1649/2, 1651/3. Holland, 1650/1, 1651/1, neid./1, Westfriesland, 1629/1, 1647/2, 1648/1, 1650/2, 1652/1. Utrecht. 1641/1, 1646/1, 1647/1, 1651/1, Zeeland, 1650/1, Zwolle, 1644/1, 1646/1, 1648/2, 1649/6, 1650/2, jumătăți de taler lei, Geldern, 1646/2, Utrecht, 1646/2, Zwolle, neid./1, 28 stüberi Emden, Ferdinand al II-lea/2, 15 stüberi/1, Domnița Hordilă, *Tezaurul feudal de la Cordun*, în MemAnt, VI-VIII, 1981, pp. 279-286; Corjova, r. Criuieni, Rep. Moldova, descoperit în 1952, alcătuit din 11 monede din argint, imperiul Romano German - Emden, 28 stüberi f.a. Ferdinand II, Provinciile Unite, taleri lei emiși de Geldern, 1648/1, Overyssei, 1613/1, 1616/1, 1637/1, Spania, real f.a., taler leu Holland 1576, *Topografia* 48, *Tezaure* 33; Criuieni, r. Criuieni, descoperit în 1961, monede emise între 1581-1640, alcătuit din 50 monede de argint emise de Principatele Unite - Geldern, 1637/2, Overysssel, 1633/1, 1639/2, Utrecht. 1640/1, Westfriesland, 1630/1, 1638/2, 1639/1, apoi monede poloneze, lituaniene, Gdansk, Ragusa, *Topografia* 4, *Tezaure* 29; Frunzeni, fost Cenușa, r. Florești, descoperit 1972, alcătuit din 13 monede din argint emise între 1615-1644 de Imperiul Romano German Zwolle, taler leu 1644/13, 1/2 taler leu 1644, Provinciile Unite - taler leu Geldern, 1641/1, 1643/1. 1644/1, 1/2 taler leu 1641/1, Overysssel, 1/2 taler leu 1633/1, Utrecht, taler leu 1642/1, 1643/1. Polonia, ort de Danzig, *Topografia* 16, *Tezaure* 30; Ghidiani, r. Ghidiani, Rep. Moldova, AMMM 35, 1647-1652; Hîjdieu, r. Glodeni, descoperit 1976, alcătuit din obiecte de podobaș și trei monede din argint emise între 1637-1657 de Imperiul Romano German - 28 stüberi f.a. Ferdinand III, Provinciile Unite - Utrecht, taler leu 1647/1, 1648/1, *Tezaure* 37; Holboca, oraș Iași, jud. Iași, AMMM 38, 1654; Iași III Cartierul Tătărași, jud. Iași, AMMM 36, monede emise între sec. XVI-1652; Iași, tezaur descoperit în 1984 cu prilejul lucrărilor de restaurare la hotelul "Traian", alcătuit din monede poloneze - emisiuni ale Coroanei, Riga și Danzig, precum și un taler emis de Provinciile Unite și un florin imperial, Virgil Mihăilesc-Bârliba și Viorel Butnariu, Descoperiri monetare din Moldova. II, în Arheologia Moldovei, 16, 1993, nr. 30 (AM); Inovăț Rădăuți, jud. Suceava, AMMM 27, monede emise între 1625-1647; Lopatnic, r. Edineț, descoperit în 1958, 28 monede argint emise între 1615-1671 de Imperiul Romano German - Campen, taler leu 1635/1, 1637/1, 1647/1, 1655/1, 1667/2, 1671/2, Zwolle, taler leu 1648/1, Provinciile Unite, taleri leu Geldern, 1643/1, 1666/1, 1667/1, Overysssel, 1616/1, 1646/1, 164-/1, Utrecht, 1640/1, 1643/1, 1664/1, Westfriesland, 1617/1, 1631/1, 1662/1, 1670/1, 1671/1, Zeeland, 1616/2, Spania, patagon Flandra 1645/1, *Topografia* 8, *Tezaure* 39; Măndrești, r. Telești, Rep. Moldova, AMMM 37, 1614-1653; Păun, comuna Mihălășeni jud. Botoșani, 212 monede de argint Polonia, Riga, Lituania, Imperiul Otoman, două piese arabe, 10 monede imperiale emise de Saxonia, Campen, Eugenia Neamțu, G. Foit, *Tezaurul de obiecte și monede feudale descoperit la Păun, comuna Mihălășeni (jud. Botoșani)*, în AM. 7, 1972; Peciște, r. Rezina, descoperit în 1956, cinci monede argint emise de Imperiul Romano German - taler leu Ungaria, 1692/1, Provinciile Unite, taler leu Overysssel, 1645/1, neprecizat, 1649/4, *Topografia* 21, *Tezaure* 40; Tanacu, jud. Vaslui, din care s-au recuperat doar 15 piese: Imperiul Romano German - Campen, 28 stüber/1618, f.a./1; Provinciile Unite, taleri lei bătuți la: Zeeland, 1616, Westfriesland, 1629/1, 1650/1, Geldern, 1652/1, Utrecht, 164-/1, 1660/1, 1685/1, Overysssel, 1641/1, 1683/1, Zwolle, 1646/1, 1685/1, Deventer, 1685/1, Constanța Știrbu, Ana Maria Velter, *Unele aspecte ale circulației talerilor în Moldova...*, pp. 401-417; Telița, r. Anenii Noi, Rep. Moldova, AMMM 39; Trebisăuți, r. Briceni, descoperit 1982, 21 monede din argint învelite în brocart, emise între 157--1644 de Polonia, Provinciile Unite, Westfriesland - taler leu 1616/1, 1/2 taler leu 1635/1, 1644/1, Spania, 1/2 taler leu Holland 157-/1, *Tezaure*

53; Trifești, jud. Neamț, 109 monede emise de Imperiul Romano-German, taleri lei Campen, 1646/1, 1648/2, 1652/1, 1664/1, 1667/1, 1671/1, 1672/2, 1681/1, 1682/2, 1683/1, 1684/1, Deventer, 1640/1, 1684/1, Zwolle, 1646/2, Provinciile Unite, Geldern, 1635/1, 1639/1, 1640/3, 1641/1, 1644/2, 1646/1, 1648/1, 1658/1, Westfriesland, 1624/1, 1636/1, 1637/1, 1651/1, 1656/1, 1668/1, 1670/5, 1682/1, Holland, 1576/3, 1589/1, 1600/1, 1663/1, Utrecht, 1606/1, 1617/1, 1640/1, 1641/1, 1644/11, 1645/2, 1648/1, 1679/1, Overijssel, 1612/1, 1615/1, 1643/1, Zeeland, 1636/1, 1648/1, 1649/1, 1651/1, 1/2 taler leu Holland 1664/1, Polonia, 33 orți 1622-1623, Gdansk, 10 orți 1624-1625, Domnița Hordilă, *Tezaurul de monede medievale de la Trifești, jud. Neamț*, în MemAnt, XVIII, 1992, pp. 251-260; Umbrărești, jud. Galați, AMMM 41, monede emise în 1659, 1655; Valea Adâncă, r. Camenca, descoperit 195518 monede argint emise între 1620-1660 de Imperiul Romano German, Ungaria, Polonia, Provinciile Unite, Utrecht 1620/1, taler leu 1644/1, Suedia, Elbing, *Topografia* 11, *Tezaure* 38; Viile, jud. Constanța, ce conține taleri lei olandezi, G. Custurea, *Pontica*, 12, 1979, pp. 207-219; Vlădiceni, com. Tomești, jud. Iași, tezaur alcătuit din 22 piese argint emise între 151.-1690, monede poloneze, lituaniene, orți de Danzig, un denar unguresc, taleri Provinciile Unite, un taler imperial și o jumătate de taler spaniol, AM 16, nr. 35; Zănești, jud. Neamț, AMMM, 29, 1580-1648.

Un petit trésor du XVIIe siècle découvert à Vaslui Résumé

L'auteur présent un petit trésor ou un fragment d'un trésor dispersé qui consiste en quatre pièces, découvert à Vaslui en 1955. Les monnaies ont été données au Cabinet des Médailles de la Bibliothèque d'Académie Roumaine en 1955 par I. Coroiu, professeur à l'Université de Bucarest.

Les quatre pièces sont:

- a) deux leeuwendaalders (écus aux lions) - frappés par la Confédération des Provinces Unies des Pays Bas, dont deux pour la province Geldern (dans l'atelier de Harderwyk) en 1640 et pour la province de Campen, en 1649.
- b) deux florins de 28 stüvers (sous) frappés au noms des empereurs Mathias II, dans l'atelier Zwolle, en 1619 (la plus ancienne pièce du trésor) et de Ferdinand III dans l'atelier d'Oldenbourg, par le comte Antoine Günther vers 1637-1657. Cette monnaie est la plus récente pièce du lot publié.

Les quatre pièces, portent les traces d'une forte usure, due à leur circulation prolongée. Il s'agit d'émissions des pays « cercle monétaire » de Westphalie, situé entre les Pays Bas Hollandais et les villes impériales libres. L'auteur présent l'évolution des espèces monétaires frappées dans cette zone, très populaires aux Pays Roumains, surtout pendant le XVIIe siècle. Cette aire monétaire constituait une région uniforme de point de vue économique, mais très différent du point de vue religieux et politique.

L'apparition des espèces monétaires du « cercle de Westphalie » sur le marché moldave a été provoquée par des causes militaires, politiques et économiques. D'un côté ces monnaies sont arrivées aux Pays Roumains, par deux directions, à travers du commerce pratiqué par les marchands Hollandais dans la mer Baltique et à Constantinople. La seconde filière qui a déterminé la diffusion de ces monnaies ont été

les paiements politiques faites aux princes roumains pendant la Guerre des 30 ans et les guerres anti-ottomanes de la Ligue Sainte.

Selon l'auteur, l'enfouissement du trésor dont ont fait partie les quatre pièces y publiées a eu lieu pendant les invasions des Tartares, des Cosaques et la révolte des « seimeni » (mercenaires d'origine balkanique, utilisés par les prince pour surveiller les douanes, les forteresses, aussi que pour collecter les impôts), événements qui ont marqué d'un façon tragique l'histoire de la Moldavie pendant les dernières années du règne du prince Basile Lupu (1634-1653).

- 1-2. Taleri leu emiși Confederația Provinciilor Unite ale Țărilor de Jos la Geldern (1) și Campen (2) în 1640 și 1649.
- 1-2. Des leeuwendaalders (écus aux lions) frappés à Geldern, en 1640 (1) et a Campen, en 1649 (2).
- 3-4. Florini de 28 de stüveri emiși de împărații Mathias al II-lea la Zwolle în 1619 (3) și Ferdinand al III-lea la Oldenburg de către contele Anton Gunther <1637-1657> (4).
- 3-4. Des florins de 28 stüvers (sous) frappés aux noms des Empereurs Mathias II à Zwolle, en 1619 (3) et de Ferdinand III, a Oldenburg, par le conte Antoine Günther vers 1637-1657. (4).